

ROMAN

ERKEKSİZ KADINLAR

ÇEVİRİ: YILDIZ UYSAL

SHAHRNUSH
PARSIPUR

♥ can
çağdaş

SHAHRNUSH PARSIPUR

ERKEKSİZ
KADINLAR

Can Çağdaş

Erkeksiz Kadınlar, Shahrnush Parsipur

Farsça aslından çeviren: Yıldız Uysal

Zanan Bedun-e Mardan (Women Without Men)

İlk baskı: Nashr Noghre, 1989

Çeviride kaynak alınan baskı: Nur Publishing, 2011

© 1973, Shahrnush Parsipur

© 2024, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Nisan 2024, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Didem Bayındır

Editör: Mehmet Kanar

Düzeltili: Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Cevizlik Mah. Hüsreviye Sok. Erşen İş Hanı No: 15 Kat: 3-38

Bakırköy, İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-6320-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

SHAHRNUSH PARSIPUR
ERKEKSİZ
KADINLAR

ROMAN

Farsça aslından çeviren

Yıldız Uysal

♥can

SHAHRNUSH PARSIPUR, 1946'da Tahran'da doğdu. Çok küçük yaşlardan itibaren yazmaya başladı. 1974'te *Sag ve Zimistān-i Buland* (Köpek ve Uzun Süren Kış) romanı çıktı. İran televizyonunda çalışırken bazı tutuklamalara karşı çıkınca görevine son verildi ve üç ay hapis yattı. 1977 yılında tekrar tutuklandı ve dört sene hapis yattı. *Erkeksiz Kadınlar* yayımlanır yayımlanmaz büyük yankı uyandırdı ancak kısa süre sonra yasaklandı. Toplumun ahlak kurallarına uymadığı için uyarılan Parsipur birkaç ay sonra İran'ı terk etti. ABD'ye yerleşen yazarın diğer romanları arasında *Agle Abi* (Mavi Akıl), *Majirāhāy-i Sādih va Kūçak-i Ruh-i Diraht* (Ağaç Ruhunun Kısa ve Basit Hikâyesi), *Kami Bahar* (Biraz Bahar) ve Türkçeye çevrilen *Tuba ve Gecenin Anlamı* yer alır. 2023 Nobel Edebiyat Ödülü adayları arasında söz edilen Parsipur halen ABD'de yaşıyor. *Erkeksiz Kadınlar*, 2009'da İranlı fotoğraf sanatçısı Şirin Neşat tarafından sinemaya uyarlandı. Film Venedik Festivali'nde en iyi yönetmenlik dalında Gümüş Aslan Ödülü'nü kazandı.

YILDIZ UYSAL, Tahran'da doğdu. Türkiye'de mühendislik eğitimi aldı. 2007'den beri müstear adla Farsçadan Türkçeye çeviriler yapıyor.

Mehdoht

Bağ yemyeşildi, balçıktan duvarıyla sırtını köye vermiş nehrin kenarında uzanıyordu. Bu tarafında bir duvar yoktu ve nehir onu koruyordu. Bağ, vişne ve kiraz ağaçlarıyla doluydu. İçinde üç odalı, önünde yosunları ve kurbağalarıyla bir havuzu bulunan, yarı şehir yarı köy evlerini andıran bir ev vardı. Havuzun etrafını ince kumlu bir yol ve birkaç söğüt ağacı çevrelemişti. Söğütlerin aksi havuza yansıyor ve öğlen vakitleri havuzun koyu yeşili ile söğütlerin açık yeşili sessiz bir savaşa girişiyordu. Bu yüzden Mehdoht'un canı hep sıkılıyordu, zira çok saftı ve kimse'nin kimseyle kavga etmesini istemez, herkesin barış içinde yaşamasını dilerdi, dünyadaki bütün yeşilliklerin bile.

“Tabii ki huzur verici bir renk ama yine de...”

Ağaçlardan birinin altındaki ahşap sedirin iki ayağı havuzun içindeki ayak yıkama yerindeydi. Bu yüzden kaygan yosunların üstünde kayıp suya düşme riski vardı hep. Mehdoht bu ahşap sedirin üstünde oturur, su ve ağacın mücadelesine tanıklık ederdi. Gökyüzünün mavisi öğlen saatlerinde her zamankinden daha fazla yeşilliklere hâkim olurdu ve Mehdoht'a göre bir çeşit “ilahî hakem” konumuna geçerdi.

Mehdoht'un kışın örgü örmesinin, Fransızca dil kursuna gitme hayali kurmasının veya bir yolculuğa çıkma

planları yapmasının sebebi insanın kışın daha iyi bir hava solumasıydı. Yazın her şey yok oluyordu. Yazın her yer arabaların, insanların kaldırdığı duman, toz toprak ve güneşin ziyafetine giden büyük pencerelerin hüznüyle doluydu.

“Kahretsin, bu pencerelerin bu memlekete uymadığını neden anlamıyorlar.”

Bunu düşündükçe içi sıkılır, zorla da olsa abisi Huşeng Bey’in davetini kabul edip bağa yerleşir ve çoluk çocuğun bağış çağırışlarına katlanırdı. Çocukların gün boyunca kiraz yiyip ishal olmalarına, geceleri de yoğurt yemelerine tanıklık ederdi.

“Köy yoğurdu.”

“Evet, çok lezzetli.”

Benzi solmuş çocuklar genelde geceleri soğuktan titrerlerdi. Gerçi yaşlarına göre çok fazla yiyor veya anelerinin deyimiyle “Tıkınıyorlardı!”

Eskiden öğretmenlik yaptığı dönemlerde İhtişâmî Bey ona döner, “Bayan Perhâmî, lütfen bu defteri bir kenara bırakın... Bayan Perhâmî lütfen zili çalın... Bayan Perhâmî, lütfen Suğra’ya bir şeyler söyleyin, ben onun dilinden bir şey anlayamıyorum,” derdi. İhtişâmî Bey hep kendisinin müdür, onun da müdür yardımcısı olmasını isterdi; bir yerde bu hiç de fena bir fikir değildi ama sonraları bir gün İhtişâmî Bey, “Bayan Perhâmî bu gece beraber sinemaya gidelim mi? Çok güzel bir film oynuyor,” demişti.

Mehdoht’un benzi atmıştı. Bu kabalığa nasıl karşılık vereceğini bilememişti. Acaba adam onun hakkında ne düşünüyordu? Onu kimle karıştırıyordu? Amacı neydi? İhtişâmî Bey onunla her konuştuğunda diğer öğretmenlerin niçin kıkırdayarak güldüklerini yeni yeni anlıyordu. Demek bir şeyler sezmişlerdi. Hangi hakla onun hakkında öyle düşünebilirlerdi? Hepsine iyi bir ders ver-

mesi gerekiyordu. Mehdoht okulu o gün bırakmıştı ama bir yıl sonra İhtişâmî Bey'in tarih ve coğrafya öğretmeni Bayan Etâî'yle evlendiğini duyunca birdenbire göğsünün sıkıştığını hissetmişti. Göğsü öyle bir sıkışıyordu ki Mehdoht kendi kendine, "Şimdi kalbim göğsümden dışarı fırlayacak," diye düşünmüştü.

"Sorun şu ki, babam çok miras bırakmış."

Aynen öyleydi. O kış boyunca Huşeng Bey'in yeni yeni yürümeye başlayan iki çocuğu için örgü ördü. On yıl sonra da beşi için örecekti. "Bu insanlar neden sürekli çoğalır ki?"

Huşeng Bey, "Elimde değil, çocukları çok seviyorum, ne yapayım?" derdi.

Doğru, ne yapabilirdi ki, gerçekten ne yapabilirdi?

Son günlerde Julie Andrews'un bir filmi izlemişti. Filmde Julie Andrews'un nişanlısı yedi çocuğu olan bir Avusturyalıydı ve ikide bir çocukları ıslığıyla oraya buraya çağırıyordu. Sonra Julie'yle evleniyordu. Julie aslında rahibe olmak istiyordu ama fikrini değiştirip bu Avusturyalıyla evlenmeye karar vermişti. Ne de olsa kendisi de onun sekizinci çocuğuna gebeydi. Bu daha iyi bir çözüm yoluydu. Aslında her şey çok hızlı gelişmişti, üstüne Alman işgalinin eli kulağındaydı.

"Ben de tıpkı Julie'ye benziyorum."

Haklıydı, o da Julie gibiydi. Bir karıncanın bacağı kırılrsa hüngür hüngür ağlayabilirdi. Şimdiye kadar dört sokak köpeği beslemiş ve yeni aldığı paltosunu da okulun hizmetlisine bağışlamıştı. Üç kez de yetimhaneye ziyarete gitmişti, o dönemlerde hâlâ öğretmendi ve genelde bu tip yerleri dolaşırlardı ama o her gidişinde çocuklara kilo kilo pasta alıp götürürdü.

"Ne iyi çocuklar!"

Onlardan birkaç tanesinin annesi olmayı ne de çok istemişti. Ne olurdu birkaçı onun olsaydı. O zaman ke-

sin üstleri başları daha temiz olur, burunları dudaklarına akmaz ve tuvalete hela demezlerdi.

“Bunların sonu ne olacak?”

Zor bir soruydu. Devlet bile bu konuyu resmî radyo ve televizyonunda tartışıp duruyordu.

Devlet ve Mehdoht bu konuda endişeliydiler. Ne olurdu sanki Mehdoht’un bin eli olsaydı da haftada beş yüz kazak örebilseydi.

“İki elle bir adet. Bin elle beş yüz adet.”

Ama insanın bin eli olamazdı, ayrıca Mehdoht kışları çok severdi ve öğleden sonra muhakkak yürüyüşe çıkardı. Bin eline de eldiven giymek zorunda olsa bu iş en az beş saatini alırdı.

“Hiç de bile, beş yüz elimizle beş yüz eldiveni tutar, diğer beş yüz elimize geçiririz. Kesinlikle bir dakika veya daha az sürer.”

Bunlar büyük sıkıntılar değildi, bir şekilde çözüldü. “Kör olası devlet gitsin fabrika kurup bluz üretsin,” diye düşünen Mehdoht, ayaklarını suyun içinde oynatıyordu.

Bu bağa ilk geldiği günlerde nehir kenarına gitmiş, ayaklarını suya sokmuş ve ayakları buz gibi akan suda kaskatı kesilmişti. Çabucak sudan çıkarmalıydı yoksa üşütebilirdi. Ayakkabılarını giydi ve seraya doğru yürüdü. Seranın kapısı açıktı ve içerideki boğucu sıcak hava dışarıdaki yazdan bile sıcaktı. Ama yıllar önce Bay İhtişâmî, özellikle sabahları seranın boğucu sıcağında soluk alıp vermenin faydalı olduğunu ve seradaki çiçeklerin bolca oksijen ürettiklerini söylemişti. Gerçi o günlerde serada pek fazla çiçek bırakmamış ve hepsini bağa taşımışlardı.

Mehdoht seranın dar koridorunda ilerliyor ve tozlu camlara bakıyordu. Ansızın bir çırpınış sesi, sıcak ve boğucu bir hava ve bedensel bir telaş sonrasında gelen ten kokusunu duydu.

Mehdoht'un kalbi duracak gibi oldu. Orada serada on beşindeki Fati, olgun kadınlar gibi, bir yanda da kel kafası, trahomlu gözleri ve meymenetsiz suratıyla bahçıvanları Yedullah nefes nefeseydiler.

Mehdoht'un gözleri karardı kararacaktı, bacakları gövdesinin altında korkudan tir tir titriyordu. Farkında olmadan sekinin kenarına dayandı ama gözlerini bir türlü oradan alamıyordu. Baktı, onlar da onu görene kadar baktı. Adam inliyor, kızdan kurtulmaya çalışıyordu ama nafi-le. Adam bir eliyle kıza vururken diğeriyle Mehdoht'a uzandı. Bunları gören Mehdoht dayanamamış, koşarak seradan çıkmıştı. Ne yapacağını bilmiyordu. Farkında olmadan havuza doğru yürümüştü, kusmak istiyordu. Elini yüzünü havuzda yıkayarak ahşap sedirin kenarına ilişti.

"Ne yapmalıyım?"

Bir an düşündü, en iyisi gidip her şeyi Huşeng Bey ve eşine anlatmalıydı. Ne de olsa kızın sorumluluğu onlardaydı.

"Kız sadece on beşinde, ne biçim davranıyor.."

Kesin Huşeng Bey onu bir güzel döver, sonra da kovardı, abileri de durumu öğrenince Fati'yi gebertirlerdi.

"Ne yapmalıyım?"

Düşündü, en iyisi bavulunu toplayıp Tahran'a dönmesi mi olurdu acaba? Böylece bu sıkıntıdan kurtulmuş olurdu.

"Eee, ya sonra?"

Ne yapacağını bilmiyordu, birden arkasına döndü. Kız dağınık çarşafıyla ayaklarını süre süre yaklaşıyordu. Yüzü kızarmıştı, "Hanımım," diyerek Mehdoht'un ayağına kapandı. Köpek gibi uluyordu.

"Defol git, pislik!"

"Hayır.. Hanımım, yapma hanımım, kurbanın olayım."

"Çekil, benden uzak dur."

Tahran'ın eteklerindeki yemyeşil bir bahçede birlikte yaşamak için farklı hayatlardan gelen; aralarında orta yaşlı varlıklı bir ev kadını, bir fahişe ve bir öğretmenin de bulunduğu beş kadın ve iç içe geçen kaderleri...

Kadın özgürlüğünü tasvir ettiği için İran'da yayımlandıktan kısa bir süre sonra yasaklanan *Erkeksiz Kadınlar*, çağdaş İran'daki yaşamın güçlü bir alegorisi. Yakın İran tarihinden izler taşıyan bu unutulmaz roman okurları toplumsal cinsiyet, ahlak, ölümlülük, şiddet ve ilişkiler üzerine düşünmeye davet ederek aile ve toplumun dar sınırlarından kaçan kadınları betimliyor ve erkeklerin olmadığı bir dünyada yaşayacakları bir gelecek hayal ediyor.

"Parsipur cesur, yetenekli bir kadın ve hepsinden önemlisi büyük bir yazar."

Marjane Satrapi

"Parsipur, bu büyüleyici, güçlü kısa romanda hem fabl hem de tartışma tekniklerini kullanarak geleneksel İran cinsiyet ilişkilerine karşı protestosunu sürdürüyor."

Publishers Weekly

#iranedebiyatı #toplumsalcinsiyet #özgürlük #ahlak #kadın #gelecek #şiddet #ilişkiler

